

Селецький А. В.,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу наукової реферативної та аналітичної інформації
у сфері освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського
ORCID ID 0000-0003-4008-0335

ПОРІВНЯЛЬНІ ПЕДАГОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

(аналітичний огляд)

Проаналізовано низку теоретичних і практичних питань щодо здійснення порівняльних педагогічних досліджень науковими осередками дослідників-компаративістів в установах Національної академії педагогічних наук України. Висвітлено мету, завдання, історію створення й розвитку та особливості функціонування наукових підрозділів з порівняльної педагогіки. Наведено перелік наукових результатів досліджень, які запроваджувалися в попередні роки та тривають нині з огляду на специфіку статутної діяльності інститутів НАПН України.

Ключові слова: *порівняльна педагогіка, педагогічна компаративістика, наукове дослідження, зарубіжні освітні системи, педагогіка, психологія, освіта.*

Seletskyi A. V.,

PhD (History), Senior Researcher,
Head of the Department of Scientific Abstract
and Analytical Information in the Sphere of Education,
V. O. Sukhomlynskyi State Scientific
and Pedagogical Library of Ukraine
ORCID ID 0000-0003-4008-0335

PEDAGOGICAL COMPARATIVE STUDIES CARRIED OUT AT THE INSTITUTIONS OF THE NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE

(analytical review)

The review analyses theoretical and practical issues regarding comparative pedagogical research carried out by research centers for comparative studies at the institutions of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. The author highlights the purpose, tasks, history of development and functioning of research departments on comparative pedagogy. The review covers research findings depending on the peculiarities of the statutory activity of the institutes at the NAES of Ukraine.

Keywords: *comparative pedagogy, pedagogical comparative studies, research, foreign education systems, pedagogy, psychology, education.*

Національна академія педагогічних наук України як найбільш організований та концентрований осередок фундаментальних і прикладних досліджень та експериментальних розробок у галузі освіти, педагогіки й психології поетапно розв'язує нові для українського суспільства проблеми теорії і практики формування та змістового наповнення національного освітнього простору. Академія відіграє провідну роль у створенні наукових основ розвитку освітньої сфери з урахуванням науково-технічного та соціально-економічного прогресу, національно-культурних традицій, а також світових тенденцій розвитку та досвіду іноземних країн.

Серед напрямів діяльності академії, що становлять теоретичний і науково-методичний фундамент нової системи української освіти, важливим підґрунтям для розвитку освітньої сфери, формування політики та державних пріоритетів у цій сфері є підвищення наукової активності та здійснення комплексних досліджень у галузі порівняльної педагогіки.

Ця важлива й актуалізована потребами сьогодення міждисциплінарна складова педагогічної науки має на меті на основі всебічного вивчення зарубіжних освітніх систем виявлення особливостей педагогічних явищ і

процесів, їх порівняння за принципами подібності й відмінності в двох чи більше регіонах, континентах або ж загалом у світовому вимірі, виокремлення тенденцій, встановлення загальних або універсальних законів цієї підсистеми задля надання пропозицій про засади освітньої політики, створення прогнозів, рекомендацій щодо гуманітарного розвитку держави та розвитку її освітньої сфери. Не залишаються поза увагою дослідників й проблеми вдосконалення методологічної платформи компаративістики та інші методичні чи технологічні питання, які містяться в лоні самої науки.

Фахівці підвідомчих установ академії, які працюють у сфері порівняльної педагогіки, долаючи етноцентричні стереотипи, мовні, організаційні та ресурсні перешкоди, а також методичні розбіжності з площини наукового інструментарію, алгоритмів пошуку, обумовлених багатовимірністю об'єктів зіставлення, що зазвичай ускладнює шлях до якісного досягнення дослідницької мети компаративістами зарубіжжя, з успіхом збагачують освітянський контент для вироблення прогностичних висновків щодо модернізації та реформування національної освіти на основі аналізу досвіду різних країн у контексті світових та європейських геополітичних, економічних та глобалізаційних викликів.

Науковими підрозділами, які опікуються здійсненням порівняльних педагогічних досліджень у системі наукових установ Національної академії педагогічних наук України, нині є Відділ порівняльної педагогіки Інституту педагогіки НАПН України, Відділ порівняльної професійної педагогіки Інституту професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, Відділ компаративістики інформаційно-освітніх інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, Лабораторія зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійно-технічної освіти НАПН України.

Керуючись у своїй роботі пріоритетними напрямками наукових досліджень НАПН України на 2018–2022 рр. з філософії освіти, педагогіки і психології та Стратегією розвитку НАПН України на 2016–2022 рр., ці

підрозділи здійснюють практико-зорієнтовану науково-дослідну діяльність з низки проблем освіти зарубіжжя. Метою огляду є поширення та популяризація результатів діяльності наукових осередків педагогічної компаративістики НАПН України серед широкого освітянського загалу.

ВІДДІЛ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ

Лабораторію науково-педагогічної інформації як дослідницький осередок з порівняльної педагогіки створено у 1971 р. в структурі Українського науково-дослідного інституту педагогіки (пізніше – Інститут педагогіки НАПН України). В умовах всеохоплюючого панування класового підходу та ідеологічних догм головна мета підрозділу полягала в інформуванні педагогічної спільноти країни й республіки про стан освіти в зарубіжних країнах з метою критики так званих буржуазних педагогічних теорій.

Однак, незважаючи на кон'юнктуру радянських часів, функціонування подібного підрозділу виявилось значним позитивним зрушенням для розвитку української педагогіки й освіти. Серед науковців, які стояли біля витоків української педагогічної компаративістики, слід згадати й нині знаних дослідників, зокрема, Н. Абашкіну, Е. Бережну, Л. Булай, Г. Єгорова, Г. Степенко, І. Тараненко, Т. Тодорова та Б. Мельниченка, який був незмінним керівником лабораторії науково-педагогічної інформації до моменту її перетворення на лабораторію порівняльної педагогіки у 1991 р. На початку 90-х рр. до лабораторії науково-педагогічної інформації приєдналися О. Локшина, О. Овчарук, Н. Лавриченко, О. Глушко.

Серед численних публікацій того часу великим попитом серед педагогічної громадськості користувалися часопис «Зарубіжна педагогічна хроніка», продовжуване видання «Видатні педагоги світу», «Короткий енциклопедичний словник зарубіжних педагогічних термінів», «Сучасні тенденції розвитку педагогічної теорії і практики за рубежом», «Професійна

підготовка вчителів у Західній Європі: спільність та розбіжності», «Нові концепції навчання і виховання у сучасній німецькій педагогіці», типова програма з курсу «Порівняльна педагогіка» тощо. Завдяки наполегливій праці дослідників до наукового обігу вперше увійшли імена загальновідомих нині корифеїв педагогічної науки і практики – М. Монтесорі, Р. Штайнера, П. Фрейре та багатьох інших. Здійснювані розвідки розширювали світоглядні горизонти українських освітян та закладали перші підвалини до досягання світового педагогічного досвіду. Зокрема, побудована на матеріалах звітів міністерств закордонних справ зарубіжних країн та оглядів ЮНЕСКО двотомна праця «Система народної освіти в зарубіжних країнах на сучасному етапі (країни соціалістичної співдружності, ч. 1, капіталістичні країни та країни, що розвиваються, ч. 2)» [25, 26] стала визначною науково-інформаційною подією початку 90-х рр.

Не менш важливим результатом роботи підрозділу стало фахове становлення когорти ефективних дослідників зарубіжної педагогіки та освіти, завдяки наполегливій праці яких тривала подальша розбудова системи української педагогічної компаративістики в межах академічної структури. Спостерігалось підвищення фахового рівня наукових співробітників, здійснювався захист дисертацій з порівняльно-педагогічної проблематики.

Наступним важливим кроком у розвитку організаційної структури науково-дослідної діяльності та закладанні підвалин наукової школи порівняльної педагогіки в Україні було перейменування лабораторії науково-педагогічної інформації в лабораторію порівняльної педагогіки.

Науково-методологічне та методичне забезпечення реформованої структури, якого потребувала на той час логіка розбудови національної порівняльної педагогіки, пов'язане з іменем І. Тараненко. У цей час готуються проекти концепцій розвитку порівняльних досліджень [18], у яких обґрунтовувалися актуальність, мета, завдання та методи української порівняльної педагогіки з урахуванням надбань зарубіжних компаративістів.

Як непересічну особистість і талановитого науковця пам'ятають співробітники доктора педагогічних наук професора М. Красовицького.

Після І. Тараненко завідувачами відділу порівняльної педагогіки у різні часи були Г. Єгоров, Н. Лавриченко, О. Локшина, які на чолі колективу наукових співробітників забезпечували подальший розвиток осередку порівняльної педагогіки в Інституті педагогіки. Передусім у рамках виконання наукових досліджень, орієнтованих на досягнення практичних цілей, здійснюється вивчення процесів, що відбуваються у зарубіжній шкільній освіті із з'ясуванням можливостей використання позитивного досвіду зарубіжних педагогічних систем з урахуванням специфіки і особливостей соціально-економічного розвитку українського суспільства.

На початку ХХІ ст. під керівництвом Н. Лавриченко тривав розвиток лабораторії в умовах нових можливостей – доступу до світових джерельних баз та участі у зарубіжних масових заходах, розширювався дослідницький простір лабораторії за рахунок інтенсифікації дисертаційних досліджень її співробітників та аспірантів, публікації наукових праць. Дієвим інструментом апробації наукових розроблень співробітників відділу став фаховий журнал «Порівняльно-педагогічні студії», заснований Інститутом педагогіки НАПН України у 2009 р. спільно з Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини (чотири щорічних випуски чотирма мовами).

Сучасний етап розвитку лабораторії, яку з 2009 р. очолює О. Локшина, характеризується багатоплановістю напрямів діяльності підрозділу. Відбувається подальший розвиток методологічних засад порівняльно-педагогічних досліджень в Україні, триває робота з розбудови національної спільноти компаративістів. Дискусійним простором для поширення здобутків, розвитку методологічних засад порівняльної педагогіки став започаткований у 2010 р. Всеукраїнський науково-практичний семінар «Педагогічна компаративістика», за матеріалами якого публікується збірник «Педагогічна компаративістика». Циклічний захід і видання присвячені

методологічним орієнтирам порівняльно-педагогічних студій, стратегіям розвитку шкільної, професійної освіти та освіти дорослих у компаративістичній перспективі, зарубіжному досвіду підтримки обдарованості й сприяння творчим здібностям школярів, інноваційним технологіям в освіті зарубіжжя та України.

Науковим результатом порівняльних педагогічних досліджень стали колективні та одноосібні монографії, чисельні статті в українських фахових журналах. Серед них монографії: «Тенденції розвитку змісту базової освіти у країнах Заходу» Г. Єгорова, Н. Лавриченко, Б. Мельниченка [6]; «Старша школа зарубіжжя: організація та зміст освіти» за ред. О. Локшиної (2006) [28]; «Тенденції реформування загальної середньої освіти у країнах Європейського Союзу» (у двох частинах) за ред. Н. Лавриченко (2008) [32]; «Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)» О. Локшиної (2009) [12]; «Світоглядний потенціал шкільної гуманітарної освіти в країнах Європейського Союзу та США» за заг. ред. Н. Лавриченко (2014) [24]; «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США» за наук. ред. О. Локшиної (2018) [33].

У зв'язку зі змінами у структурі Інституту педагогіки НАПН України з січня 2015 р. лабораторію порівняльної педагогіки перейменовано на відділ порівняльної педагогіки.

Наукові співробітники відділу є виконавцями таких досліджень, як: «Тенденції реформування загальної середньої освіти у країнах Європейського Союзу» (2005–2007); «Світоглядний потенціал шкільної гуманітарної освіти в країнах ЄС та США» (2008–2011); «Забезпечення якості загальної середньої освіти у провідних країнах ЄС та США» (2012–2014)»; «Трансформаційні процеси у шкільній освіті країн ЄС та США» (2015–2017); Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї» (2018–2020).

Підрозділ проводить роботу з підготовки молодих наукових кадрів: заснована в його рамках «Школа молодого компаративіста» у 2016 р. набула формату всеукраїнського тренінгу для аспірантів, докторантів та здобувачів наукового ступеню з порівняльно-педагогічної проблематики.

Відділ порівняльної педагогіки інституту педагогіки НАПН України сьогодні – це провідна школа української компаративістики, предметом наукових пошуків якого протягом останніх років є реформи та інновації в зарубіжній школі, вироблення підходів до добору і структурування змісту освіти, критерії та показники оцінювання навчальних досягнень учнів, моніторинг якості освіти, формування світогляду учнів, соціалізаційні моделі зарубіжного шкільництва, розвиток іншомовної, мистецької, історичної, географічної, громадянської, релігійної освіти в зарубіжжі.

ВІДДІЛ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ НАПН УКРАЇНИ

Відділ порівняльної професійної педагогіки створено в структурі заснованого в 1993 р. Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. У січні 2015 р. під час реорганізації установи підрозділ був модернізований у відділ зарубіжної педагогічної освіти і освіти дорослих, а в 2016 р. перейменований на відділ зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих. У різні періоди діяльність відділу очолювали Р. Роман (1993–1998), Н. Кутова (1998–1999), Л. Пуховська (1999–2006), Н. Авшенюк (2007–2014), Н. Пазюра (2014–2016), Н. Авшенюк (з 2016 р. по цей час).

Діяльність відділу спрямована на дослідження сучасних світових тенденцій розвитку педагогічної освіти і освіти дорослих за умов інтеграції й інтернаціоналізації, зокрема у виявленні чинників, сутнісних характеристик, завдань, принципів модернізації педагогічної освіти і освіти дорослих у європейському та євроатлантичному освітньому просторі, а також у науковому обґрунтуванні перспективних інноваційних підходів до удосконалення системи професійної підготовки та підвищення кваліфікації

педагогічного персоналу і навчання різних категорій дорослого населення в Україні. На основі узагальнення досвіду Європейського Союзу і Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) визначаються особливості трансформації національних систем педагогічної освіти і освіти дорослих в контексті формування світового освітнього й наукового простору. Актуальність дослідження зумовлена потребами розбудови вітчизняної системи педагогічної освіти і освіти дорослих, пошуками нової парадигми її розвитку, оновленням теоретичних підходів та модернізацією практики підготовки вчителів у нашій країні та навчання різних категорій дорослого населення.

Протягом останніх років співробітники відділу виконували наукові дослідження «Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі» (2008–2010), «Компетентнісний підхід до підготовки педагогічного персоналу у зарубіжних країнах» (2011–2013), «Тенденції професійного розвитку вчителів у країнах Європейського Союзу і Сполучених Штатах Америки» (2014–2016). Кінцевою науковою продукцією за виконанням цих тем стали, серед іншого, колективні монографії «Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика» [11], «Тенденції професійного розвитку вчителів у країнах Європейського Союзу і Сполучених Штатах Америки» [31], «Модернізація педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі» Н. Авшенюк, В. Кудіна, О. Огієнко [13], індивідуальні монографії «Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.» Н. Авшенюк [1], «Професійне навчання безробітних у США: теорія і практика» Н. Бідюк [2], «Національні рамки кваліфікацій у країнах ЄС: порівняльний аналіз» Т. Десятова [5], «Професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл Великої Британії, Канади, США» Н. Муқан [14], «Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах» О. Огієнко [15] та посібники «Шведський досвід освіти іммігрантів» Н. Бугасової [3], «Професійна освіта маргінальних груп

населення в країнах Латинської Америки (Мексика і Венесуела)» О. Жижко [7], «Розвиток педагогічної освіти в Італійській республіці наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.» Н. Постригач [19], а також наукові видання «Професійна освіта і підготовка у Великій Британії: відповідність світовим стандартам» за ред. Н. Авшенюк [20] тощо.

Відділ зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих спільно з Хмельницьким національним університетом є співзасновником періодичного наукового видання – наукового журналу «Порівняльна професійна педагогіка», у якому публікуються статті з проблем професійної освіти у різних країнах. Публікацію англomовної онлайн-версії журналу здійснює видавництво «De Gruyter Open» (м. Берлін, Німеччина). Журнал включено до 14 міжнародних науково-метричних баз: Cabell's Directory; Celdes; CNPIEC; EBSCO Discovery Service; Google Scholar; J-Gate; Naviga (Softweco); Primo Central (ExLibris); ReadCube; Summon (Serials Solutions/ProQuest); TDOne (TDNet); WorldCat (OCLC); CEJSH (The Central European Journal of Social Sciences and Humanities); MicrosoftAcademicSearch.

Відділ зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих спільно з Центром порівняльної професійної педагогіки Хмельницького національного університету є ініціатором проведення щорічного Міжнародного науково-методологічного семінару «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів». Важливою складовою діяльності відділу є міжнародна співпраця, участь у міжнародному науковому стажуванні, обміні та інших видах міжнародної діяльності, співробітники відділу отримують міжнародні гранти.

Нині відділом виконується фундаментальне дослідження «Тенденції розвитку освіти дорослих у розвинених країнах світу» (2017–2019, керівник теми – Н. Авшенюк). Виконавці завершують роботу над його кінцевою продукцією: колективною монографією «Тенденції розвитку освіти дорослих у розвинених країнах світу», посібником «Професійна підготовка виробничого персоналу в розвинених країнах Азії», методичними

рекомендаціями «Професійний розвиток педагогічного персоналу в Австралії», «Освіта соціальних працівників: досвід США», спецкурсами «Перспективи розвитку освіти дорослих в Україні (з урахуванням досвіду США)», «Неперервний професійний розвиток педагогічного персоналу в ФРН», «Психолого-педагогічна грамотність батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу», «Підготовка андрагогів у зарубіжних країнах».

ВІДДІЛ КОМПАРАТИВІСТИКИ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ІНСТИТУТУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ НАПН УКРАЇНИ

Відділ компаративістики інформаційно-освітніх інновацій є загальнометодологічним науковим підрозділом Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, що здійснює дослідження інновацій у системах освіти, проводить змістовий аналіз відкритого інформаційного освітнього простору, відкритих систем освіти, їх засобів, технологій і сервісів, у тому числі вивчення специфіки, ефективності та безпечності використання електронних освітніх ресурсів.

У полі уваги наукових співробітників – порівняльно-педагогічні дослідження з впровадження ІКТ в освіті, аналіз загальних тенденцій процесів формування й моніторингу інформаційно-комунікаційної компетентності суб'єктів навчального процесу, інформування педагогічної громадськості щодо інновацій у системі загальної середньої освіти, вироблення рекомендацій та визначення перспектив щодо інтеграції української освіти в європейський та світовий освітній простір.

Історію відділу розпочато з 1994 р., коли у складі Академії педагогічних наук України був заснований Український інноваційний центр гуманітарної освіти як окремий структурний підрозділ установи, основними завданнями якого було проведення досліджень з питань інноваційного розвитку гуманітарної освіти, навчально-методичного супроводу впровадження інновацій в системі загальної середньої освіти, здійснення

порівняльного аналізу систем освіти, міжнародної співпраці з освітніми установами та міжнародними освітніми організаціями зарубіжжя.

Ініціаторами створення центру та його науковими керівниками були Л. Голік та І. Тараненко, які одними з перших в українській педагогічній науці долучилися до порівняльних досліджень різних систем освіти. До наукового колективу Українського інноваційного центру гуманітарної освіти тривалий час входили відомі дослідники освітніх інновацій – Г. Васьківська, О. Глобін, Т. Грабовська, Є. Спіцин, О. Овчарук, В. Оржехівський, О. Снісаренко. За ініціативи співробітників центру було розроблено Концепцію громадянської освіти в Україні, здійснювалась співпраця з представництвами Ради Європи в Україні та Делегації ЄС в Україні, представництва ЮНЕСКО, ПРООН, громадськими організаціями та науковими установами.

У 2001 р. Український інноваційний центр гуманітарної освіти увійшов до складу Інституту засобів навчання АПН України (згодом Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України), як Інформаційно-аналітичний центр педагогічних інновацій. У 2004 р. внаслідок структурних змін підрозділ перейменовано на «Інформаційно-аналітичний відділ педагогічних інновацій», а в 2015 р. в результаті реорганізаційних процесів, що відбулися в Інституті, на його базі створено відділ компаративістики інформаційно-освітніх інновацій.

За роки діяльності відділу дослідна діяльність здійснювалась науковим колективом, до складу якого з 2001 р. входили О. Білоус, О. Гриценчук, А. Гуржій, Ю. Запорожченко, І. Іванюк, О. Коневщинська, О. Кравчина, Г. Лаврентьева, М. Лещенко, І. Малицька, Н. Морзе, О. Овчарук, Л. Пасічник, С. Позняк, Д. Рождественська, Н. Сороко, Л. Тимчук, М. Шиненко, А. Яцишин. Колектив відділу започаткував та здійснює випуск Інформаційного бюлетеня, у якому висвітлює інноваційні події в системах освіти зарубіжжя, а наукові співробітники, починаючи з 2006 р. беруть участь у редакційній та технічній підтримці випуску електронного наукового

фахового видання «Інформаційні технології і засоби навчання» (<http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt>). Електронне фахове видання містить розробки в галузі педагогіки, психології, дидактики, методики дистанційної освіти, методології, теорії та історії інформатизації освітянської галузі.

Щорічно у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та за підтримки організацій громадянського суспільства відділом проводиться Всеукраїнський конкурс для учнів «Молодь тестує якість» (засоби ІКТ, товари щоденного вжитку, освітні послуги). У 2013 р. співробітниками відділу розроблено Паспорт інновацій, ініційовано та укладено Каталог інноваційних освітніх проектів та освітніх інновацій, до якого увійшло близько 160 інновацій у системі загальної середньої освіти і який є відкритим майданчиком для обговорення педагогами інноваційних процесів у шкільній практиці. Виконавці наукових досліджень підвищують власну кваліфікацію, захищаючи дисертаційні роботи за спеціальністю 13.00.10 – інформаційні технології в освіті під керівництвом директора та провідних науковців інституту В. Бикова, М. Лещенко, О. Овчарук. На підтримку освітніх інновацій у лютому 2018 р. колектив відділу взяв участь в організації і проведенні науково-практичної конференції «Цифрова компетентність сучасного вчителя НУШ».

Протягом останніх 18 років у відділі виконано шість наукових досліджень: «Інноваційні форми інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах» (2002–2003 рр.); «Формування інформаційного освітянського простору в процесі модернізації системи середньої загальної освіти: світові тенденції» (2004–2007 рр.); «Інформаційні та комунікаційні технології навчання в системі загальної середньої освіти зарубіжних країн» (2008–2010 рр.); «Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей учнів у контексті євроінтеграційних процесів в освіті» (2011–2013 рр.); «Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності суб'єктів навчального процесу системи загальної середньої освіти в умовах інтеграції України до

європейського освітнього простору» (2014–2016 рр.), «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності вчителів в умовах хмаро орієнтованого навчального середовища» (2017–2019 рр.).

За результатами досліджень колективом виконавців підготовлено та оприлюднено монографії «Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології» (2005) [9], «Формування інформаційного освітнього простору в процесі модернізації середньої загальної освіти» (2007) [35], посібники «Інформаційні та комунікаційні технології навчання в системі загальної середньої освіти зарубіжних країн» (2012) [10], «Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору» (2014) [34], «Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті» (2017) [17], методичні рекомендації «Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України» (2010) [16] та ін.

ЛАБОРАТОРІЯ ЗАРУБІЖНИХ СИСТЕМ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ ІНСТИТУТУ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ НАПН УКРАЇНИ

Науково-організаційні підвалини підрозділу з виконання порівняльно-педагогічних досліджень у галузі професійної освіти і навчання закладено у 2013 р. шляхом започаткування секції компаративістики в лабораторії професійного навчання на виробництві Інституту професійно-технічної освіти НАПН України в межах виконання фундаментального дослідження «Особливості професійного навчання робітників в умовах

високотехнологічного виробництва» (завідувач відділу і науковий керівник дослідження А. Селецький).

За ініціативи директора інституту В. Радкевич перший склад науковців з порівняльного напрямку діяльності очолила вчений-компаративіст Л. Пуховська. У 2015 р. в результаті змін в організаційній структурі установи, що супроводжувалося відкриттям нових тем та розширенням поля дослідницької діяльності, створено лабораторію зарубіжних систем професійної освіти і навчання під керівництвом О. Бородієнко. У 2018 р. завідувач лабораторії і науковий керівник дослідної роботи успішно захистила докторську дисертацію.

Науковою продукцією лабораторії серед кінцевих результатів перших порівняльних досліджень зокрема є: колективна монографія «Професійні стандарти і кваліфікації у країнах з високорозвинутою економікою» за наук. ред. Л. Пуховської (2014) [22]; науково-методичний посібник «Професійне навчання кваліфікованих робітників в країнах Європейського Союзу» А. Ворначева та Ю. Кравця (2014) [4], підручник «Професійний розвиток персоналу підприємств у країнах Європейського Союзу» Л. Пуховської, А. Ворначева, С. Леу (2015) [23].

Лабораторія має партнерські стосунки з Федеральним Інститутом професійної освіти Німеччини (Bundesinstitut für Berufsbildung – BIBB), Британською Радою в Україні; відділом педагогічної кооперації з німецької мови Гете-Інституту (ФРН); відділом культури і співробітництва Посольства Франції в Україні; Free Enterprise and Entrepreneurship Foundation, Польща; Республіканським інститутом професійної освіти (Республіка Білорусь); Міжнародною професійною академією «Туран-профі» (Республіка Казахстан); Leader Business Institute, Польща; Scientific-Educational Cluster of Ukrainian Venture Hub. У рамках міжнародної діяльності та міжнародного наукового співробітництва Інституту професійно-технічної освіти НАПН України лабораторія є учасником низки міжнародних проектів. Зокрема, проекту TWINING – «Модернізація законодавчих стандартів та принципів

освіти і навчання відповідно до політики Європейського Союзу щодо навчання впродовж життя» у співпраці з Федеральним Інститутом професійної освіти Німеччини (Bundesinstitut für Berufsbildung – BIBB) та проекту ТЕМПУС – «Екологічна освіта в Білорусії, Росії, Україні» (ЕКО БРУ). У рамках співпраці з Британською Радою, відділом педагогічної кооперації з німецької мови Гете-Інституту (ФРН) та Відділом культури і співробітництва Посольства Франції в Україні науковці започаткували проект всеукраїнського рівня «Професійна спрямованість вивчення іноземних мов у професійно-технічних навчальних закладах».

У 2015 р. організовано і проведено третій науково-практичний семінар для викладачів іноземних мов професійно-технічних навчальних закладів України «Професійна спрямованість вивчення іноземних мов у професійно-технічних навчальних закладах: стан та перспективи» за участі представників офіційних представництв європейських країн в Україні, Goethe-Institut в Україні, Національного офісу програми Erasmus+, науковців ПТО НАПН України та викладачів іноземних мов, методистів ПТНЗ, методистів та представників навчально (науково) – методичних центрів ПТО в регіонах.

У результаті співпраці з Free Enterprise and Entrepreneurship Foundation, Польща, спроектовано, організовано та проведено проект міжнародного обміну студентської молоді «Joker – my business, my identity» (Joker – moja firma, moje ja), який проходив під егідою програми Erasmus+.

Упродовж останніх трьох років співробітники лабораторії розробляли фундаментальне дослідження «Розвиток систем професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу», мета якого полягала у здійсненні комплексного аналізу розвитку систем професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу та обґрунтуванні можливості творчого використання інноваційних ідей цих країн у модернізації професійної освіти в Україні в умовах євроінтеграції.

В ході дослідження, зокрема, було визначено принципи європейської політики у сфері ПТО та закономірності її розвитку в європейських країнах,

спільні засади забезпечення якості професійної освіти і навчання, особливості сучасного контексту розвитку галузі в європейських країнах Європейського Союзу, сутнісні ознаки європейської інноваційної системи професійної освіти і навчання, репрезентативні типи інноваційних навчальних закладів – Центру управління, підготовки і зайнятості молоді (Італія), Кампусу професій і кваліфікацій (Франція), Професійних центрів компетентності (Латвія), симуляційних фірм (Німеччина), технологічних центрів (Ізраїль) тощо.

Серед кількісних показників кінцевої наукової продукції за темою поточного дослідження такі монографії, як «Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід» за заг. ред. В. Радкевич (2018) [29], «Системи оцінювання якості професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу» за заг. ред. О. Бородієнко (2018) [27], практичні посібники «Професійні навчальні заклади в країнах Європейського Союзу» (2018) [21] та «Законодавче забезпечення розвитку систем професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу» [8], словник «Тезаурус професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу» [30].

Розв'язуючи внутрішньонаукові питання вдосконалення методологічних підходів та вироблення термінологічного апарату, вибору дослідницьких парадигм та розроблення методичних засад практичного виконання наукових завдань, педагогічні компаративісти Національної академії педагогічних наук України роблять вагомий внесок у розвиток української педагогічної науки задля модернізації й реформування освітньої сфери України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. **Авшенюк, Н. М.** Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. : монографія / Наталія Миколаївна Авшенюк ; за наук. ред. Лещенко М. П. – Київ : Ін-т обдар. дитини, 2015. –

610 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/709250/1/.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

2. **Бідюк, Н. М.** Професійне навчання безробітних у США: теорія і практика : [монографія] / Наталя Бідюк ; за ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : ХмЦНТЕІ, 2009. – 542 с.

3. **Бугасова, Н. В.** Шведський досвід освіти іммігрантів : навч.-метод. посіб. / Наталя Бугасова. – Сімферополь : Салта, 2013. – 216 с.

4. **Ворначев, А. О.** Професійне навчання кваліфікованих робітників в країнах Європейського Союзу : навч.-метод. посіб. / А. О. Ворначев, Ю. І. Кравець. – Київ, 2012. – 145 с. – Текст доступний в Інтернеті: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analitychni-materialy/11-profesiyniy-rozvitok-personalu-v-es-posibnik.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

5. **Десятов, Т. М.** Національні рамки кваліфікацій у країнах ЄС: порівняльний аналіз : [монографія] / Тимофій Десятов. – Київ : АртЕк, 2008. – 264 с.

6. **Єгоров, Г. С.** Тенденції розвитку змісту базової освіти у країнах Заходу : монографія / Г. С. Єгоров, Н. М. Лавриченко, Б. Ф. Мельниченко ; АПН України, Ін-т педагогіки. – Київ : КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2003. – 186 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://undip.org.ua/files/Tendencii_rozvitku.pdf (дата звернення: 12.04.2019).

7. **Жижко, О. А.** Професійна освіта маргінальних груп населення в країнах Латинської Америки (Мексика і Венесуела) : навч.-метод. посіб. / Жижко Олена Анатоліївна. – Ніжин : Лисенко М. М., 2013. – 252 с.

8. **Законодавче** забезпечення розвитку систем професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу : практич. посіб. / О. В. Бородієнко, О. П. Радкевич, О. В. Базелюк, М. М. Шимановський ; за заг. ред. О. В. Бородієнко. – Київ : ІПТО НАПН України, 2018. – 170 с.

9. **Інформаційне** забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології : колект. монографія / [авт.: Биков В. Ю., Гриценчук О. О., Жук Ю. О. та ін.]. – Київ : Атіка, 2005. – 252 с.

10. **Інформаційні** та комунікаційні технології навчання в системі загальної середньої освіти зарубіжних країн : навч.-метод. посіб. / [Гриценчук О. О., Коневщинська О. Е., Кравчина О. Е та ін.] ; за заг. ред. Овчарук О. В. – Київ : Пед. думка, 2012. – 176 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/601/4/IKT_Navch_Zarub_dosvid1.pdf (дата звернення: 12.04.2019).

11. **Компетентнісний** підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика : монографія / НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ; Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко [та ін.]. – Кіровоград : [Імекс-ЛТД], 2014. – 280 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/7686/1/05_2640_ALL-monograf.pdf (дата звернення: 12.04.2019).

12. **Локшина, О. І.** Зміст шкільної освіти в країнах Європейського Союзу (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія / Олена Локшина. – Київ : Богданова А. М., 2009. – 404 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/5435/1/Zmist_shkilnoi_osvity.pdf (дата звернення: 12.04.2019).

13. **Модернізація** педагогічної освіти в європейському та євроатлантичному освітньому просторі : монографія / [авт. кол.: Н. М. Авшенюк, В. О. Кудін, О. І. Огієнко та ін.]. – Київ : Пед. думка, 2011. – 232 с.

14. **Мукан, Н. В.** Професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл Великої Британії, Канади, США : монографія / Н. В. Мукан. – Львів : Нац. ун-т «Львівська політехніка», 2011. – 248 с.

15. **Огієнко, О. І.** Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах : монографія / Олена Іванівна Огієнко ; [за ред. Н. Г. Ничкало]. – Суми : Еллада, 2008. – 444 с.

16. **Основи** стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України : метод. рек. / [авт. кол.: В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін. ; за заг. ред. В. Ю. Бикова,

О. М. Спіріна, О. В. Овчарук]. – Київ : Атіка, 2010. – 88 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://eprints.zu.edu.ua/10542/1/zb4.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

17. **Оцінювання** інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті : посібник / [Гриценчук О. О., Іванюк І. В., Кравчина О. Є. та ін. ; за ред. Бикова В. Ю., Овчарук О. В.]. – Київ : Пед. думка, 2017. – 160 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/708250/1pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

18. **Порівняльна педагогіка**: методологічні орієнтири українських компаративістів : хрестоматія. Т. 1 / НАПН України, Ін-т педагогіки НАПН України ; [упоряд. О. І. Локшина]. – Київ : Пед. думка, 2015. – 175 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://lib.iitta.gov.ua/714839/1/maket_2.pdf (дата звернення: 12.04.2019).

19. **Постригач, Н. О.** Розвиток педагогічної освіти в Італійській республіці наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. : метод. посіб. / Надія Постригач. – Тернопіль : Вектор, 2011. – 46 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/710006/1/metod.recomend.Postryhach.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

20. **Професійна освіта і підготовка у Великій Британії** : відповідність світовим стандартам : [наук. вид. / Н. М. Авшенюк, Л. І. Голуб, Т. В. Красько, Т. С. П'ятакова ; за ред. Н. М. Авшенюк]. – Київ : КНУБА, 2010. – 76 с.

21. **Професійні навчальні заклади в країнах Європейського Союзу** : практич. посіб. / [Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко, С. О. Леу та ін. ; за заг. ред. В. О. Радкевич]. – Київ : [ШТО НАПН України], 2017. – 219 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/711447/3/Final-%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

22. **Професійні стандарти і кваліфікації у країнах з високорозвинутою економікою** : монографія / [Л. П. Пуховська, А. О. Ворначев, С. В. Мельник, Ю. І. Кравець ; за наук. ред. Л. П. Пуховської]. – Київ : Поліграфсервіс, 2014. – 176 с. – Текст доступний в Інтернеті:

http://ipq.org.ua/upload/files/files/06_Biblioteka/03_Anal%D1%96tichn%D1%96%20mater%D1%96ali/2014_NQS/prof_standart.pdf (дата звернення: 12.04.2019).

23. **Пуховська, Л. П.** Професійний розвиток персоналу підприємств у країнах Європейського Союзу : посібник / Л. П. Пуховська, А. О. Ворначев, С. О. Леу ; за наук. ред. Л. П. Пуховської. – Київ : ІПТО НАПН України, 2015. – 176 с. – Текст доступний в Інтернеті: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/Analitichni-materialy/11-profesiyniy-rozvitok-personalu-v-es-posibnik.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

24. **Світоглядний** потенціал шкільної гуманітарної освіти в країнах Європейського Союзу та США : монографія / Л. Л. Волинець, Г. С. Єгоров, Н. М. Лавриченко [та ін.] ; за заг. ред. Н. М. Лавриченко – Київ : Пед. думка, 2014. – 200 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://undip.org.ua/upload/iblock/12b/14-Svitogl.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

25. **Система** народного образования в зарубежных странах на современном этапе (капиталистические и развивающиеся страны) : сб. науч. тр. / КГПИ им. А. М. Горького, НИИ педагогики УССР ; [редкол.: Б. Ф. Мельниченко и др.]. – Киев : КГПИ, 1990. – 142 с.

26. **Система** народного образования в зарубежных странах на современном этапе (страны социалистического содружества) : сб. науч. тр. / НИИ педагогики УССР [и др. ; отв. ред. Б. Ф. Мельниченко]. – Киев : КГПИ, 1988. – 108 с.

27. **Системи** оцінювання якості професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу : монографія / В. О. Радкевич, Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко [та ін.] ; за заг. ред. О. В. Бородієнко. – Київ : ІПТО НАПН України, 2018. – 223 с.

28. **Старша** школа зарубіжжя: організація та зміст освіти : колект. монографія / [Г. С. Єгоров, М. Ю. Красовицький, О. І. Локшина та ін.] ; за ред. О. І. Локшиної. – Київ : Богданова А. М., 2006. – 232 с.

29. **Сучасні** моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід : монографія / В. О. Радкевич, Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко [та ін.] ; за заг. ред. В. О. Радкевич. – Київ : ПІТО НАПН України, 2018. – 223 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/711545/1pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

30. **Тезаурус** професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу / Пуховська Л. П., Леу С. О., Радкевич О. П. [та ін.] ; за наук. ред. Пуховської Л. П., Бородієнко О. В. – Київ : Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України, 2016. – 51 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/706264/1/TESAURUS.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

31. **Тенденції** професійного розвитку вчителів у країнах Європейського Союзу і Сполучених Штатах Америки : монографія / [Дяченко Л. М., Марусинець М. М., Пазюра Н. В. та ін.]. – Київ : Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2016. – 282 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/705862/1PDF> (дата звернення: 12.04.2019).

32. **Тенденції** реформування загальної середньої освіти у країнах Європейського Союзу : монографія : у 2 ч. / Ін-т педагогіки АПН України ; за ред. Н. М. Лавриченко. – Київ : Пед. думка, 2008, 2010. – Ч. 1–2.

33. **Трансформаційні** процеси у шкільній освіті країн Європейського Союзу та США : монографія / [А. П. Джурило, О. З. Глушко, О. І. Локшина та ін.]. – Київ : КОНВІ ПРИНТ, 2018. – 192 с. – Текст доступний в Інтернеті: http://undip.org.ua/upload/iblock/2a3/18_01-1.pdf (дата звернення: 12.04.2019).

34. **Формування** інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору : посібник / [О. В. Білоус, О. О. Гриценчук, І. В. Іванюк, та ін.] ; за заг. ред. Бикова В. Ю., Овчарук О. В. ; НАПН України, Ін-т інформ. технологій і засобів навчання. – Київ : Атіка, 2014. – 212 с. – Текст доступний в Інтернеті: <http://lib.iitta.gov.ua/1339/4/Формування%20ІК-компетентностей%20у%20контек-1.pdf> (дата звернення: 12.04.2019).

35. **Формування** інформаційного освітнього простору в процесі модернізації середньої загальної освіти : колект. монографія / [авт.: Биков В. Ю. Гриценчук О. О., Іванова С. М. та ін.] – Київ : Пед. думка, 2007. – 292 с.